

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Зварич О.І.

доцент,

Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

ПРОСТОРОВА ЕВОЛЮЦІЯ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В умовах європейської інтеграції і децентралізації, тобто віддаляння держави від централізованого ієрархічного контролю над економічними і соціальними процесами, роль регіонів, як основних соціально-економічних систем, стає ключовою. У новій реальності прогресуючої трансформації змінюється картина регіону, змінюються його функції і організаційні форми. Регіон стає суб'єктом, якому надається щораз більший рівень автономії у формуванні регіональних траєкторій розвитку в реаліях європейської інтеграції і глобалізації.

Процеси, що відбуваються у сучасному світі, вказують на високе співвідношення соціально-економічного розвитку країн і їх окремих регіонів, що належать до спільного цивілізаційно-культурного кола. Світ функціонує як система спареного посуду. Розвиток ресурсів масової комунікації, інформаційна революція, відмирання бар'єрів міжнародного обміну створюють міцні основи зближення суспільств і економічних структур в невідомому до тепер масштабі. Головним економічним мегатрендом на зламі ХХ-ХХІ ст. є перехід від національної економіки до глобальної. Спричиняються такі зміни збільшенням інтенсивності міжнародних економічних зв'язків, змінами в просторовій системі світового ринку та економічного потенціалу. Необхідність формулювання нової парадигми регіонального розвитку є результатом глибоких структурних перетворень і супроводжуваних їх нових тенденцій соціально-економічного розвитку простору.

У новій парадигмі розвитку регіонів в Європі також має місце змішування політичних і економічних аспектів, вираженням яких є поширення нових стилів управління (мережі), скерованість на інноваційність (капітал знань) і роль ендогенних запасів (людський капітал), а також двоїстого (суперечливого) ставлення до території (транснаціональні течії vs. картина місця). Нову роль регіону в рамках цієї парадигми значною мірою визначає дискурс нового регіоналізму, який являє тепер ідеологічну рамку не тільки для дебатів на тему регіонів, але також для програм публічних дій, цілеспрямованих на регіональний

розвиток в Європі. На даний час до умов, що сприяють економічному розвитку в Європі, можна віднести наступні:

- 1) інноваційні – перш за все існування університетів і дослідних установ;
- 2) людський і креативний капітал – особливо можливість залучення висококваліфікованих спеціалістів, а також наявність коштів для працевлаштування фізичних працівників;
- 3) краса пейзажу і загальні умови життя – надання широкого спектру культурних і туристичних послуг та відповідної якості медичних послуг і освіти;
- 4) якість регіональної адміністрації – рівень оподаткування, готовність системи мережевих установ до підтримки підприємництва і регіонального розвитку;
- 5) рівень транспортної інфраструктури – якість доріг і близькість міжнародних аеропортів, у випадку метро полісів також наявність поблизу головних дорожніх артерій, мостів і кільцевих доріг;
- б) агломераційні вигоди – допомога фінансових установ, що кредитують інвестиційні заходи, зменшення витрат планового виробництва, обмін професійним досвідом, що сприяє впровадженню новаторських організаційних і технологічних рішень.

Всі ці зміни, що з'являються в європейському соціально-економічному розвитку, дозволяють вирізнити новий етап розвитку ринку, ґрунтованого на капіталізмі, що відрізняється від двох раніше йому передуючих. По-перше, на противагу капіталізму ери доіндустріальної, ґрунтованого на землі, і капіталізму XIX-XX ст., ґрунтованого на промисловості і фінансах, капіталізм XX-XXI ст. (так званий капіталізм alliance) динамічно розвивається, спираючись на знання і креативність [1]. Не зважаючи на збереження багатьох ознак ієрархічного капіталізму, визначальною характеристикою капіталізму XXI ст. є також визначення потреби в тісній співпраці та довіри між всіма учасниками господарського життя на кожному рівні.

Важливим також є дослідження економіки, яка називається сьогодні креативною, та економікою, ґрунтованою на знаннях, та її перенесення з національного на глобальний рівень. Виникає така потреба з необхідності активної кооперації між собою головних суб'єктів ринку (у тому числі регіонів), щоб вони стали конкурентоспроможними на міжнародній арені. Лібералізацію індивідуальних ринків повинно супроводжувати схвалення через владу регіональної інтеграції і необхідності в ефективній гармонізації умов інвестування і торговельних режимів, що дозволить створити нове організаційне середовище, яке обумовлює реакції бізнесу на технологічні зміни. Тому в останні роки більшість урядів - однаково як розвинених європейських країн, так і країн, що розвиваються, - послідовно редукують бар'єри торгівлі і інвестицій, завдяки чому дозволяють збільшувати абсорбцію і придбання, або ж сприяють до їх заохочення.

Капіталізм alliance і розвиток економіки, ґрунтованої на знаннях, призвели до реконфігурації ролі кожного з трьох головних організаційних

механізмів в ринковій економіці (відповідно до OECD основними елементами тріади організаційних механізмів є: уряд, ієрархія та ринок). Така реконфігурація є результатом, з однієї сторони, змін в джерелах багатства у більшості індустріальних суспільств з натуральних джерел до активів, створених штучно, а особливо всіх форм знань. З іншого боку, цей процес виникає з розширення географічного простору всіх видів господарської діяльності. Крім того, в глобальній економіці, в якій активи, ґрунтовані на знаннях, можуть легше ніж раніше перепливати через національні границі, уряди мають обмежену автономію у своїх економічних стратегіях і політиках. В реальності багато урядів конкурує між собою саме за ці активи, навіть тоді, коли торгівля в цих країнах дає нульовий результат.

Варто також підкреслити, і це зауважено вже давно, що просторові перетворення економіки в будь-якому масштабі, від локального до глобального, відбуваються під впливом індустріалізації і урбанізації. Доказом цього є концепція, згідно якої з початку промислової революції до половини ХХ століття спільно обумовлюючі чинники в різні періоди суттєво відрізнялися. Поясненням процесів просторової еволюції економіки займалися і займаються багато географів-економістів, таких як Ростов [2], Шумпетер [3], Кондратьєв [4]. Всі вони вважали, що процеси зростання, а в їх наслідку також розвиток, пробігають в хвильовий спосіб.

Ростов, якого вважають засновником теорії фазового економічного зростання [2], за зразок і стимул до дій запропонував рівень індустріалізації американської економіки. Він виходив з припущення, що в процесі розвитку окремих секторів виробництва можна виразно спостерігати сектори-лідери, які розвиваються швидше, «тягнуть» інших за собою. Вони представляють собою двигун цілої економіки і визначають її рівень, динаміку і напрям розвитку. Головною передумовою розвитку соціально-економічного простору, згідно цієї теорії, є ідентифікація і підтримка секторів-лідерів.

Ширше аспект циклічності розвитку був представлений в теорії Шумпетера [3], згідно якої в господарській системі існують водночас три різні типи циклів: довгий (цикл Кондратьєва, що триває приблизно п'ятдесят років), середній (цикл Жугляра, дев'ять років) і короткий (цикл Кітчина, п'ять років). Реальний розвиток господарських систем залежить від взаємодії окремих фаз цих циклів, яка відбувається через інновації при різних значеннях.

Згідно теорії Кондратьєва, що п'ятдесят років наступає вершина довгої, технічної хвилі. Він звернув увагу на те, що в хвилях видимі є «зсуви вигоди», спричинені короткочасними змінами кон'юнктури. Варто також зауважити, що кожна наступна хвиля стає коротшою в часі від попередньої.

Продемонстровані еволюційні зміни в економіці дозволяють зробити висновок, що настають істотні зміни парадигми соціально-економічного розвитку простору і з цього виникають нові господарські імплікації. Традиційна парадигма (хвиля, фаза) соціально-економічного розвитку

простору замінюється новою парадигмою, що визначається як цілісна, екологічна чи системна.

Список використаних джерел:

1. Dunning J.H., Technology and the changing boundaries of firms and governments [in:] Industrial Competitiveness in the Knowledge-Based Economy. New Role of Governments, OECD Proceedings, Paris 1997, P. 53-54.
2. Rostow W.W. The take-off in to sustained growth, „Economic Journal” 1956, P. 25-48.
3. Schumpeter J.A., The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle, Transaction Publishers, 1934.– 255 p.
4. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Сост. Ю. В. Яковец. – М.: Экономика, 2002. – 768 с.